

o bé amb certa ingenuïtat (com la de Hartzenbusch : «Poeta, dramaturgo y crítico español, n. y m. en Madrid (1806-1880). Autor del famoso drama *Los amantes de Teruel*» [!]). Cada traducció va acompanyada, així mateix, d'unes indicacions bibliogràfiques.

Precedeix l'edició dels textos un pròleg d'elaboració confusa i desigual, en què són comentades les recopilacions anteriors (les de Salvador Costanzo, Josep Llausàs, l'*Antología de poetas líricos italianos*, de Joan Lluís Estelrich, etc.), i assajada una valoració crítica.

Destaquem, finalment, una sèrie d'errades tipogràfiques (?) desagradables : separar, en un canvi de línia, *Marista-* i *-ny*, com si *-ny* fos una síl·laba (*ni*) i no la grafia del so palatal *ɲ* (pàg. 32), *Mateo Obrades*, en lloc de *M. Obrador* (pàg. 20), *Antonio María Alcocer*, per *A. M. Alcover* (pàg. 27), etc., i la falta d'un índex de traductors.¹

Joaquim MOLAS

ANGELO MONTEVERDI : *Saggi neolatini*. Roma, Edizione di Storia e Letteratura, 1945. VIII + 388 pàgs. + 2 làms. («Storia e Letteratura», IX.)

El Prof. Angelo Monteverdi recull en aquest volum dotze assaigs escrits entre els anys 1922 i 1942, que havien vist ja la llum, llevat d'un, en llocs diversos. En dur-los novament a la impremta, els ha revisats i, més d'un cop, els ha enriquit amb notes addicionals suggerides per treballs d'altres investigadors posteriors als seus.²

Els temes dels *Saggi neolatini* són diversos : comentaris o edicions, principalment, d'antics textos — o inscripcions — mediollatins, italians, francesos, provençals o espanyols, però també vastos problemes d'història literària relacionats sobretot amb l'èpica francesa i espanyola, camps de treball en els quals el Sr. Monteverdi té guanyat un merescut prestigi.³

El llibre s'obre amb un resum d'un discurs llegit a la Universitat de Milà l'any 1931 — *Neolatine* (pàgs. 1-22 ; publicat abans a «La Cultura», N. S., X

1. És dubtosa, encara, la identificació de G. Rohlfs amb el G. R., autor de la nota *Manzoni in Spagna*, apareguda a «Cultura» del 15 de juny de 1923. (En la bibliografia de l'illustre professor de Munic publicada dins el volum d'escrits seus *An den Quellen der romanischen Sprachen* (Halle 1952), no apareix cap indicació d'aquella nota.)

2. Només un, però, dels assaigs que formen el llibre ha estat refet totalment ; en tots els altres, si descomptem lleugers retocs i les esmentades addicions, són donades sempre les versions primitives.

3. El mateix autor presenta així el seu recull : «Trattano d'argomenti assai vari. Il primo affronta problemi generali, gli altri si volgono a questioni particolari e talora minute : tutte comunque tra loro, indipendenti e distinte. La maggior parte studiano testi. E son testi vari di lingua (latini, italiani, francesi, provenzali, spagnoli), diversi di carattere, d'importanza storica, di valore artistico, di fama : alcuni celebri, anche se spesso anonimi, altri ignoti ed inediti, e pur curiosi : brevi enimmii e grandiose epopee, rozze iscrizioni e raffinati poemi, formule di epistolografii e narrazioni di cronisti, canzoni popolari e canzoni trovadoriche. Di questi testi si indaga la formazione e la composizione, si mira a chiarire il significato ; onde si esamina per loro or il procedere di una corrente letteraria, or l'evolvere di una leggenda, epica o religiosa, or il vagare e il variare di un motivo folclorico. E spesso

(1931) 761-774) —, on es dilucida el contingut que correntment s'ha atribuït i el que caldria donar a la disciplina diversament designada a les universitats italianes per *Storia comparata delle letterature neolatine*, *Filologia romanza*, *Letterature* (o *Lingue e letterature*) *neolatine* (o *romanze*) — l'autor manifesta la seva preferència per l'adjectiu *neollatí* —, la qual disciplina duu a Itàlia, des del 1935, el nom unificat de *Filologia romanza*.

En *La leggenda d'Augusto e dell'ara celeste* (23-27; abans «Atti del V Congresso nazionale di Studi romani» (Roma 1940), II, 462-470) són estudiades les quatre fases d'aquesta llegenda i el seu origen.

Segueixen unes pàgines (39-58) *A proposito dell'indovinello veronese* (refosa de quatre articles apareguts a *GStLL*, XCI (1928), 73-75; *StM*, N. S., I (1928), 202-203; *StM*, N. S., II (1929), 231-232; *StM*, N. S., X (1937), 204-212),¹ en les quals són examinats els precedents literaris, la llengua i el metre d'aquest text tan discutit — escrit a Verona vers el segle VIII-IX, en una pàgina d'un còdex d'origen mossàrab —, que segons Monteverdi forma un distic d'hexàmetres rítmics caudats.

L'iscrizione volgare di San Clemente (59-74; abans *StR*, XXIV (1934), 5-18), un dels monuments més antics de la llengua italiana, conservat en un fresc de l'església de Sant Climent de Roma, és estudiat i interpretat d'una manera convincent.

Una detinguda anàlisi i una edició crítica de les quinze fórmules en llengua vulgar del mestre bolonyès Guido Fava (escrit en altres llocs Faba),² conservades, junt amb altres de llatines, en una obreta epistologràfica, formen el contingut del treball fins ara inèdit *Le formole epistolari volgari di Guido Fava* (75-109). Aquestes fórmules, de text certament pobre, però que constitueixen la temptativa més antiga coneguda d'una prosa d'art en italià, es conserven en dos manuscrits de Munic i dos de la Vaticana, tots del segle XIII, i havien estat ja publicades per L. Rockinger i E. Monaci. El text de Monteverdi, basat en el ms. vat. 5107, és establert amb gran seguretat i millora de molt els anteriors.

L'estudi sobre *Pier della Vigna nella «Imago Mundi» di Iacopo d'Acqui* (111-148; abans *StM*, N. S., IV (1931), 259-285) consta de tres parts: en la primera, Monteverdi ens dona el fragment de la *Cronica ymaginis mundi* de Iacopo d'Acqui, composta vers 1334, que conté la tençó de la vinya, en vulgar, amb el tema de la muller de la qual se sospita injustament, i el conte, de procedència oriental, del rastre del lleó; en la segona edita el *Versus super XII menses tocuis anni*, de Pier, contingut també en la *Imago mundi*, i en la tercera publica i comenta el fragment d'aquesta crònica que es refereix a la mort de Pier.

Un assaig d'interpretació de l'anomenat *Lamento della sposa* o *Fragmento Papajava* — conegut per les edicions de V. Lazzarini (1888) i F. Novati (1889)³ —

dei testi è curata l'edizione, sia diplomatica, sia letterale, sia critica. E si discutono in lor servizio questione linguistiche, o metriche, o paleografiche, o storiche. Né si teme, quando occorra, d'interrogare qualche monumento d'arte (un bassorilievo, un affresco).»

1. Per als treballs que havien estat publicats als *StM*, cf. la recensió d'aquesta revista per ISTVÁN FRANK, *ER*, II, 308-317, i III, 334-343.

2. Cf. ALFREDO SCHIAFFINI, *Tradizione e poesia nella prosa d'arte italiana dalla latinità medievale a G. Boccaccio*² (Roma 1943), 25 ss.

3. Editat novament, després de la publicació de l'article de Monteverdi als *StM*, per J. Th. Paolantonacci i per C. Maisano (ambdós el 1934).

ens és ofert en *Il detto della «bona filiosia»* (149-182; abans *StM*, N. S., IV (1931), 32-53), títol que l'erudit professor de Roma proposa encertadament de donar a aquesta composició.

Due canzoncine trecentesche, una en italià — *Amor, colpa no me dare* —; l'altra, en francès amb grafia italianitzant — *Si magre son devenus* — tretes d'un manuscrit de l'Archivio Storico del Comune di Cremona, són publicades en edició crítica (183-208; abans *StM*, N. S., VI (1933), 29-44); en un apèndix és reproduït l'assaig de reconstrucció del text francès degut a A. Långfors (*R*, LXIII (1937), 470-474).

L'article *Pier d'Alvernia nel foglio superstite di un canzoniere provenzale del duecento* (209-247; abans *StM*, S. N., XII (1939), 133-159) conté la transcripció diplomàtica de diverses poesies trobadoresques escrites damunt un full de pergami que servia de coberta a un exemplar — procedent de l'Antic Senat de Milà, guardat ara a la Facultat de Dret d'aquella ciutat — de l'edició veneciana de 1598 de la *Consiliorum sive controversiarum forensium centuria prima* de Camillo Borrelli. Monteverdi, que estudia la provenença del manuscrit, proposa de donar-li la sigla *m*. Les set poesies — o fragments de poesia — publicades són les següents: 1) *Chantarai, pus vei qu'a far m'er*, 2) *Bel m'es qant la rosa floris*, 4) *Be m'es placent*, 5) *Bel m'es q'eu fassa ormai un vers*, 7) *Dues, vera vida, verais*, totes ja conegudes com de Peire d'Alvernia; 6) *Assaz sai d'amor ben parlar*, de Raimbaut d'Aurenga, al qual l'atribueixen sis altres cançoners, i 3) *Deu lau car resta l...*, no consignada en el repertori de Pillet i Carstens.

Una edició crítica de l'epístola de Raoul le Tourtier on és narrada la llegenda d'Amic i Melis forma el contingut de *Rodolf Tortario e la sua epistola «Ad Bernardum»* (249-287; abans *StR*, XIX (1928), 7-45). Posteriorment a la publicació d'aquest treball als *StR*, aparegué l'edició de tota l'obra poètica de Raoul, a cura de M. B. Ogle i D. M. Schullian (Roma 1933); en la seva segona edició, Monteverdi inclou variants, a peu de pàgina, del text d'Ogle i Schullian i anota també les correccions proposades per E. Faral, *RCHL*, LXVII (1933), 450 i següents.

En *Alda la bella* (289-316; abans *StM*, N. S., I (1928), 362-379) trobem un comentari aprofundit sobre l'episodi d'Alda, germana d'Oliver i promesa de Rotlan, en les diverses versions de la *Chanson de Roland* i en el *Girart de Viènn*e i sobre els elements de què es compon. Monteverdi es decanta a creure, amb molt bon judici, que l'origen d'aquest personatge literari, més que en altres obres o en la realitat històrica, hem de cercar-lo en l'esperit del poeta.

Il Cantare degli infanti di Salas (317-372; abans *StM*, N. S., VII (1934), 113-150) és una penetrant anàlisi d'aquesta llegenda èpica que Menéndez Pidal sabé extreure de les antigues cròniques castellanés. El filòleg italià, separant-se de les idees de l'actual mestre de l'erudició espanyola, no admet la gran antiguitat del poema, troba innecessari que les successives refoses de les cròniques hagin utilitzat versions poètiques diverses, dubta de la historicitat del Cantar, on creu que predomina l'element novellesc, i hi assenyala, tot i la seva originalitat, antecedents de l'èpica francesa.¹

En unes pàgines que obren el volum, el Sr. Monteverdi apunta la temença que la varietat dels seus *Saggi* pugui aparèixer a algú com a disparitat i es

1. Vegeu, però, R. MENÉNDEZ PIDAL, *Reliquias de la poesía épica española* (Madrid 1951), pàg. LXIX.

refereix a una unitat intrínseca, derivada del seu concepte de Filologia romànica. Cal acceptar-la plenament. I seria injust de passar per alt algunes altres coses que contribueixen també a donar unitat a aquest bell llibre: la finor d'anàlisi, l'amplitud de coneixements, l'escrupolositat filològica, la segura erudició i el sentit artístic del seu autor.

R. A. i S.

«*Homenaje a Cervantes*». Lo dirige y edita FRANCISCO SÁNCHEZ-CASTAÑER. [València], Mediterráneo, 1950. (2) + 680 pàgs. + 30 làms.

Entre els diversos actes commemoratius del quart centenari de la mort de Cervantes que el 1947 foren celebrats a tots el països on la llengua castellana és parlada, coneguda o estimada, cal destacar, per l'extraordinari relleu que adquiriren, els que tingueren lloc a la ciutat de València, gràcies a la impulsió i a l'activitat entusiasta del Prof. Francisco Sánchez-Castañer.

De les múltiples manifestacions valencianes — exposicions, concursos, conferències, representacions teatrals, emissions de ràdio, solemnitats religioses, encunyació de medalles, etc. —, el Sr. Sánchez-Castañer es proposà de salvar de l'oblit un conjunt de treballs que publica, en una doble edició — damunt paper alfa verjurat, en dos volums, i damunt paper corrent, en un volum —, sota el títol d'*Homenaje a Cervantes*.

La primera part d'aquesta miscel·lània comprèn una *Corona poètica cervantina*, on s'apleguen cent cinquanta-un sonets, d'autors diversos, sobre temes cervantins, amb un pròleg — *Ante una corona* — de Vicente Aleixandre i un epíleg — *Junco final* — de Gerardo Diego. A assenyalar la singularitat del sonet de J. M. López-Picó, que pot igualment llegir-se — i en ambdós casos amb la mateixa perfecció lingüística — en català i en castellà. En tres apèndixs són donats: a) les bases establertes per al concurs de la corona poètica; b) un model de butlletí d'inscripció per a la corona, i c) l'acta del Jurat que concedí el premi a Juan Pérez Creus.

La segona part conté, sota el títol d'*Estudios cervantinos*, dinou de les conferències — de valor divers, naturalment, però algunes d'elles interessantíssimes i d'una gran novetat — que foren llegides a l'Aula del Mediterrani, creació extrauniversitària de la càtedra de Literatura espanyola de la Universitat de València.¹ No podem fer altra cosa, ací, sinó donar-ne els títols i els noms dels autors: *La Dulcinea de Cervantes*, per A. COTARELO VALLEDOR; *Sancho-Quijote, Sancho-Sancho*, per DÁMASO ALONSO; *Sobre «La Galatea» de Cervantes*, per F. LÓPEZ-ESTRADA (resum d'un llarg estudi crític sobre el mateix tema aparegut dins les publicacions de la Universitat de la Laguna); *Cervantes y el «Persiles»*: *Un aspecto de la difusión de esta novela*, per M. GARCÍA BLANCO; *La locura en Don Quijote*, per F. SÁNCHEZ-CASTAÑER; *Un*

1. No s'hi han imprès, per raons diverses, les conferències de Gregòrio Marañón, L. Morales Oliver, E. Julià i Martínez, Manuel Blecua, Antonio Tamayo i Lluís Guarnier. D'altra banda, els temes tractats en algunes conferències han estat substituïts, a l'hora de la publicació, per d'altres; hom ho indica al davant de cada text en l'edició en dos volums, però la supressió de les portadelles de les conferències en l'edició en un volum ha privat d'aquestes dades els seus exemplars.